הלכה · משנה תורה · מפרשים · נחל איתן · ספר נשים

נחל איתן על משנה תורה, הלכות גירושין

רבי אברהם משכיל לאיתן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נחל איתן על משנה תורה, הלכות גירושין

רבי אברהם משכיל לאיתן

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נחל-איתן-על-משנה-תורה-הלכות-גירושין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ד 4
הלכה ט 5
הלכה יד 5
פרק ב 5
הלכה א 5
הלכה ג 6
הלכה ה 6
פרק ג 7
הלכה ט 7
הלכה טז 7
הלכה יט 9
פרק ו 11
הלכה ג 11
פרק ז 12
הלכה כד 12
פרק ח 12
הלכה א 12
הלכה ו 13
הלכה כד 14
פרק י 15
הלכה א 15
הלכה ד 16
הלכה טז 17
הלכה כא 17
פרק יא 17
הלכה כב 17
פרק יג 18
הלכה טז 18

פרק א

הלכה ג

ושלחה שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה וכו'. וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. מה שהניח הלח"מ בצ"ע על הרב המגיד לקמן בפ"ד שנראה מדבריו שם דרבינו פסק כר' יהודה דאמר בפרק המגרש דצריך לכתוב ודין וכו' וכאן נראה דפסק כרבנן. כבר הרגיש בזה התוס' יו"ט בגיטין ותירץ ע"ש:

הלכה ד

[**אם כתב לה איני בעליך וכו' אין זה גט שנאמר ושלחה ולא שישלח את עצמו.** לאו דוקא כתב דהוא הדין כשאינו כתוב בגט אלא שאמר הכי בשעת נתינה כמ"ש הב"י סי' קל"ו. ודע שהב"י שם הביא שכתב ר' ירוחם בשם יש מפרשים שאם היה מדבר עמה בתחילה על עסקי גיטה מהני נמי כשאמר לה בשעת נתינה הני לישני וכן הביאו בשו"ע שם דהוי ספק מגורשת וכן פסק בס' עצמות יוסף. והבית שמואל דחה סברא זו בלי טעם וראיה. ואין זה נראה דהא על כרחך גם הר"ן ס"ל הכי שכתב בפ"ב דגיטין דאין לי עסק בך אינו שייך באשה אלא בעבד שגופו קנוי וכן כתב השלטי גבורים שם משמע דאי הוה שייך האי לישנא באשה הויא מגורשת והשתא תיפוק ליה דהא בעינן ושלחה ולא שישלח את עצמו ואי אמר אין לי עסק בך הרי הוא משלח את עצמו ממנה אלא שמע מינה דאף אי משלח עצמו ממנה מהני מיהת כשהיה מדבר עמה על עסקי גיטה ומשו"ה איצטריך לאשמועינן דמ"מ לא מהני האי לישנא באשה שאין גופה קנוי. וא"כ ש"מ דסבירא להו להר"ן והשלטי גיבורים דאי היה מדבר עמה על עסקי גיטה מהני הני לישנא. ואפשר דסבירא ליה להב"ש כמ"ש בס' עצמות יוסף דאין לי עסק בך משמע אלא שתהא לעצמך ומשום הכי לא הוי כאמר איני אישך שמסלק עצמו ממנה אלא כמשלחה לעצמה. ועל כן לא מהני האי לישנא אלא משום דאין לי עסק בך אינו שייך באשה הא כשאמר אין לי רשות בך מהני דמשמע אלא תהא לעצמך ע"כ. אבל אין דבריו מוכרחין די"ל דהר"ן איירי בעסוקין באותו ענין:

ומה שהקשה בס' המקנה דמה מהני עסוקים באותו ענין כיון דילפינן מקרא וכן הקשה בחידושי מהרי"ט. לדידי לק"מ די"ל שלא הקפיד הכתוב בזה אלא היכא דבעי ושלחה דהיינו שיאמר לה מידי אז בעינן שישלח אותה ולא את עצמו משא"כ כשהיו עסוקים באותו עניין שאין צריך כלל שילוח אלא אפי' נתן לה בשתיקה מהני בזה לא הקפיד ובאיזה לשון ששילחה נמי שפיר דמי]:

הלכה ט

אם נתן לה בתורת שהוא שטר חוב וכו' אינו גט ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך הרי זה גט. מה שהקשה הלח"מ כאן על דברי הרשב"א שהביא הרב המגיד בפ"ג דאישות כבר נתבאר שם בארוכה בעזה"י:

הלכה יד

[**אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ונתנו לה הרי זה גט פסול**. ובהשגות א"א מכלל דכתב סופר ועד אחד אינו פוסל לכהונה וזה אינו כלום אפשר דלשמואל אם נשאת הולד כשר ולדעת רב אפילו ריח גט אין בו וכו'. ויש להביא סעד לדעת רבינו ז"ל מהסוגיא דריש פרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ה) דקאמר התם דלמאן דאמר בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מצטרפין מפרש מתניתין דהתם דתנן פשוט שכתב בו עד אחד ומקושר שכתוב בו שני עדים פסול קמ"ל דשנים במקושר הוי כעד אחד בפשוט מה התם פסולא דאורייתא וכו' וא"כ מדקרי ליה פסולא דאורייתא לפשוט שכתוב בו עד אחד שמע מינה דכתב סופר ועד הוי גט בטל ומשו"ה אינו פוסל אפי' לכהונה. וכבר הרגישו התוס' ז"ל שם בזה דהיאך קרי ליה לעד אחד בפשוט פסול דאורייתא למאן דאמר בפרק המגרש דכתב סופר ועד כשר בדיעבד ותירצו דסוגיא דגט פשוט הוא למאן דאמר דכתב סופר ועד פסול ומאן דאמר דסבירא לן דכתב סופר ועד כשר סבירא ליה דמתניתין דפשוט שכתוב בו עד אחד פסול קמ"ל דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה אין מצטרפין. וא"כ על כרחך רבינו לשיטתו שפסק בפ"ד מהל' עדות דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מצטרפין על כרחך צ"ל דמתניתין קמ"ל דמקושר דומיא דעד אחד בפשוט דהויא דאורייתא. ואף שהתוס' שם כתבו ליישב ההיא סוגיא דפרק גט פשוט נמי למ"ד דכתב סופר ועד כשר מ"מ הוא דחוק כמבואר למעיין שם והמחוור בפשטא דסוגיא הוא כמ"ש. ומזה סעד לדעת רבינו ז"ל]:

פרק ב

הלכה א

[**זה שנאמר בתורה וכתב לה ספר כריתות אחד הכותב בידו ואחד שאמר לאחר לכתוב לו**. משמע מדברי רבינו הללו דס"ל שצריך שליחות בכתיבת הגט ודלא כמ"ש הבית שמואל סי' קכ"ג ועיין מ"ש לקמן בפ"ג. ושוב ראיתי שכן כתב ג"כ בס' תרומת הדשן סי' רכ"ח דרבינו ס"ל הכי. ולדעתו ז"ל אתי שפיר קושית תוס' בערובין (דף י"ג ע"א). אך מ"ש שם דפסול מדרבנן ליתא לפי גרסתינו שם אינו גט ולשון זה משמע מן התורה]:

הלכה ג

[**והוא שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מכירים ויודעים שזהו פלוני ואשתו היא פלונית**. ודע שכתב הרא"ש פ' גט פשוט דלהיכר איש ואשה סמכינן אאשה וקרוב דאינו אלא גלוי מילתא בעלמא וכדאמר ביבמות והביאו הב"י באה"ע סי' ק"כ. וכן פסק שם בשו"ע וכתב שאינו יודע מפני מה השמיטו הטור. ולי נראה שטעמו של הטור הוא מפני שסמך עצמו אמה שהביא ההיא דיבמות בהל' חליצה סי' קס"ט וכן כתב בחו"מ סי' מ"ט גבי שטר מלוה. וכן רבינו כתבו בהל' יבום וחליצה בפ"ד ע"ש. וכן משמע בתוס' דגיטין (דף פ') ועיין בתשובת ריב"ש סי' קנ"ה. מיהו גבי שליח הגט כתב בתרומת הדשן סי' רל"ה דאיכא למיחש טפי פן יטעוהו ובעינן עדות גמורה ולא סגי בגלוי מילתא. וכן משמע בטור אה"ע סי' קמ"א והג"ה שם סעיף ל"ו שכתב גבי שליח הגט שיתנו לה על פני שנים וכן משמע בגמ' (דף כ"ט ע"ב) גבי עובדא דההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר שליח לא ידענא לה אמר ליה זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליזיל וליתבה ניהלה. משמע דהשליח לא היה יכול ליתן לה על פי הכרת אבא בר מניומי לחוד וכן משמע ברא"ש שם. וצריך טעם לזה דאמאי בשליח לא סגי בגלוי מילתא כמו בעדים והסופר שכתבו וחתמו. וי"ל על פי מ"ש בשו"ת נודע ביהודה חלק אה"ע סי' צ"ג לחלק בין עדות שהוא היבם דסגי באשה וקרוב ובין עדות שמת היבם שאין עד אחד נאמן לדעת הרא"ש דשאני התם שמעיד על דבר זה עצמו להתיר היבמה שהרי על פי מיתת היבם תיכף היא מותרת לשוק ולא מיקרי גלוי מילתא משא"כ גבי עדות שהוא היבם על ידי זה אינה ניתרת רק על ידי החליצה ושיחלוץ אחר כך ולכן מקרי גלוי מילתא. ולפ"ז אתי שפיר דדוקא עדי חתימה והסופר שאין נגמר ההיתר על פיהם עד שיבוא הגט לידה הוי גלוי מילתא אבל שליח שגומר ההיתר לא הוי גלוי מילתא. ולפ"ז דוקא בעדי חתימה מהני על ידי היכר אשה וקרוב אבל בעידי מסירה לא מהני כמו בשליח הגט. מיהו לפי מה שכתב רבינו בהל' יבום דגלוי מילתא הוא משום דאפשר לידע אמיתת הדבר שלא מפיהן ופירש בנודע ביהודה שם שכוונתו שירא לשקר כיון שיכול להגלות לפי זה נראה דאף בשליח ליסגי שיתן לה על פי הכרת עד אחד. ולפ"ז צריך לומר דההיא עובדא דגמ' הנזכר אייריי שבאותו מקום שהלך השליח לשם לא היה מי שידע לה רק אבא בר מניומי ולא היה אפשר הדבר להתודע ובכהאי גוונא אינו נאמן עד אחד]:

הלכה ה

[**הרי שאמרו לו בית דין או שנים נכתוב גט לאשתך ואמר להם כתבו וכתבו הן עצמן וחתמו בו הרי זה כשר**. מ"ש הכס"מ דאיירי שאמר להם כתובו וגם חתומו אזיל לטעמיה

שכתב בב"י באה"ע סי' ק"כ שנראה מדברי הטור שכתב שם גבי אמר לעשרה כולכם כתבו גט וחתמו וכו' דלא סגי שיאמר כתבו לבד דלא משמע רק כתיבה אלא צריך שיאמר גם כן חתמו ודברי הטור שם הן דברי רבינו דלקמן פרק ט' ומשום הכי מפרש כאן ג"כ דברי רבינו הכי. ולפי דבריו צ"ל כן גם במ"ש רבינו לקמן בפרק זה דין י"ב האומר כתבו גט לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין דאיירי שאמר ג"כ חתמו. אבל הוא דחוק לומר דרבינו קיצר בלשונו כל כך ונקט לישנא קטיעא בכאן ולקמן. וההיא דפרק ט' אינו מוכרח וכמ"ש הט"ז שם באה"ע. וכן הבית שמואל הניח דברי הב"י בצ"ע]:

פרק ג

הלכה ט

אבד במקום שהשיירות מצויות אם מצאו וכו' בכלי שהניחו ויש לו טביעות עין בארכו ורחבו של גט תתגרש בו. והקשה הרב המגיד דבגמ' מוכח דלצורבא מרבנן מהדרינן בטביעת עינא בלא סימנא ורבינו לא כתבו. וכיוצא בזה הקשה הב"י על הטור באה"ע סי' קל"ב. ונראה די"ל דרבינו והטור אזלי לטעמייהו שכתבו בהלכות אבידה אם היה כלי שטבעתו העין חייב להכריז שאם יבוא תלמיד חכם ויאמר יש לי בו טביעת עין מחזירין. ומשמע דסבירא להו דכלי שלא טבעתו העין לא מהדרינן אף לת"ח והיינו משום דפסקו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר בפ"ב דב"מ דאמר כל כלי אנפוריא אינו חייב להכריז וטעמם משום דאמוראי מפרשי למילתיה מאי כלי אנפוריא אמר רב יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין וכו'. וכ"כ הלח"מ בפי"ד דאבידה. וא"כ אתי שפיר שלא כתבו כאן גבי גט דליהדר לצורבא מרבנן בטביעות עין דגט הא לא טבעתו העין משום דלא משהה אינש גיטא בידיה וכמ"ש התוס' בב"מ (ריש דף כ"ד). ומשמע מדבריהם שם דההיא דפ"ק שם דקאמר רבה בר בר חנא שם דמהדרינן גט לצורבא מרבנן בטביעות עין אתיא אליבא דמ"ד דפליג על רשב"א וסובר דמהני טביעות עין אף בכלים שלא טבעתן העין וא"כ למאי דקיי"ל כרשב"א לא קיי"ל כרבה בר בר חנה ושפיר עבדי רבינו והטור שהשמיטוה:

הלכה טז

ולמה אין כותבין אלו החמשה מפני שצריך הכותב לכתוב לשם האיש וכו' וחרש שוטה וקטן אינן בני דעה והעבד אינו בתורת גיטין. ועיין בבית שמואל באה"ע סי' קכ"ב שדקדק מדברי רבינו הללו דסבר שא"צ שיעשה הבעל שליח לכתיבת הגט דאי הוה ס"ל דצריך שליחות לכתיבת גט היה לו לומר דמשו"ה פסולין לכתיבת הגט משום דצריך

שליחות והן לאו בני שליחות. ולפ"ז נתקשה במ"ש רבינו לפסול העבד לכתיבה מטעם שאינו בתורת גיטין דלא שייך טעם זה רק היכא דבעי שליחות וכמ"ש התוס'. ונמשכו אחריו בעל ספר קרבן נתנאל בפ"ב דגיטין וספר בני אהובה וספר בית מאיר:

ואני אומר דודאי דעת רבינו הוא דצריך שליחות בכתיבה וכמ"ש בעל תרומת הדשן בסי' רכ"ח והכי מוכח ממ"ש רבינו לעיל בריש פ"ב זה שנאמר בתורה וכתב לה ספר כריתות אחד הכותב בידו ואחד שאמר לאחר לכתוב לו וא"כ אתי שפיר מ"ש לפסול עבד בכתיבה משום שאינו בתורת גיטין. ומה שהוקשה לו להבית שמואל וסייעתו דא"כ אמאי לא סגי ליה לרבינו למיפסלן מטעם שאינן בני שליחות י"ל דאי משום הכי אין לפוסלן רק לכתיבת התורף אבל אין לפוסלן מטעם זה לכתיבת טופס דלא בעינן ביה שליחות לכו"ע. ותדע דהרי מכשירין כתיבת טופס בחרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גבם ומלמדם ולא פסל משום דלאו בני שליחות נינהו. וזהו שכתב רבינו דעכו"ם פסול משום דכותב על דעת עצמו שלא לשמה וחש"ו אינן בני דיעה לומר דמהני טעמי פסילי אף לכתיבת טופס כשאין גדול עומד על גבן [ובעכו"ם] אף כשגדול ישראל עומד על גבו. דאילו משום שליחות לא פסילי רק בתורף כמ"ש. ולפ"ז מ"ש בעבד שאינו בתורת גיטין דהיינו משום שליחות לא קאי רק לתורף ולפוסלו מדאורייתא והוא הדין דגוי מפסיל מהאי טעמא ואפילו בטל וכמ"ש הכס"מ. וטעם דעל דעת עצמו כותב הוצרך משום טופס והוא הדין דעבד מפסיל גם לטופס מהאי טעמא וכמו שמבואר מדברי רבינו בסמוך. ונמצא דבאמת הוצרך רבינו לשני טעמים בעבד. שאינו בתורת גיטין להבטל מן התורה בתורף ועל דעת עצמו כותב למפסל טופס אפילו עומדין על גביו וטעם שאינו בתורת גיטין כמו גבי עבד כדי להיות הגט בטל מן התורה וכמ"ש. ומה שלא כתב זה בפירוש תירץ הבית שמואל שם בסי' קכ"ב דבכלל הוי נמי [מומר] השייך בתורת גיטין ע"ש. ועיין מ"ש בזה בהל' אישות פ"ג:

וא"ת דאמאי לא כתב רבינו טעם זה גבי חש"ו ולומר דמשום שאינן בתורת גיטין הגט בטל מן התורה בתורף ואע"פ שגדול עומד על גביהן. וי"ל דס"ל כמ"ש תוס' בגיטין (דף כ"ב ע"ב) דחש"ו חשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה הוו בני כריתות ע"כ. והטעם ביאר בשו"ת נודע ביהודה במהדו"ת חלק אה"ע סי' נ"ד דאע"ג דחרש ושוטה אין סמיא בידן לומר דאתו בודאי לכלל דעה מ"מ מקרו בני הויה כיון שגדולים הן ואין החיסרון בהן רק מצד שאין בם דעת והביא ראיה לזה מסוגיא דגיטין (דף נ"ה ודף פ"ה) כפי גרסת ספרינו ועיי"ש. ובשו"ת שיבת ציון סי' ד' הוכיח דמקרו בר קשירה לגבי תפילין ובר זביחה לענין שחיטה. וא"כ הוא הדין דאיקרו בני כריתות.

[וזה דלא כמ"ש בנוב"י מהדו"ק סי' ס"ד ובמהדו"ת סי' ס"ח לדעת ר"י ברזילי דלא גריס כגירסת ספרינו וס"ל דחרש ושוטה לא מקרו בני הויה ואינו בן זכיה כלל כיון שאינו בודאי שיבוא לכלל זה ולכך תקנו נשואין לחרש שאי אפשר שיקדש לו אחר שאין זכין לחרש ונראה מדבריו דגם רבינו ס"ל כן. וגם בס' בית מאיר סי' קל"ז כתב דלא מקרי בת הויה. ואינו מחוור דמכאן הא מוכח דסבירא לרבינו דחרש ושוטה מקרו בני כריתות והוא הדין דמקרו בני הויה. וכן בירושלמי דקידושין איתא דזכין לחרש. והא דאחר אין נושא אשה לחרש י"ל משום דלא הוי זכות בודאי כיון שנאסר בקרובותיה ונתחייב בשאר וכסות. אבל דבר של זכות דמסתמא ניחא ליה זכין לחרש ושוטה ואע"ג דאין להן שליחות זכיה עדיפא. ועוד יתבאר אי"ה בהל' זכיה]:

הלכה יט

הכותב גט בשבת או ביוה"כ בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת. והקשה הכס"מ כיון דהוי בשוגג אפילו חתמו עדים בשוגג נמי תהא מגורשת וע"ש שנדחק והובא באחרונים באה"ע סי' קכ"ג. ולי נראה די"ל דהיינו טעמא דרבינו דלא נקט כאן חתימת עדים דאזיל לטעמיה שפסק לעיל בפ"א דין כ"ה גט שזמנו מאוחר פסול ופירש הכס"מ דטעמו משום דאיכא למיחש שיחפה על בת אחותו כשתזנה שיתן לה גט כזה שאין זמנו מוכיח כיון שאנו רואין שהוא מאוחר והוי כגט שאין בו זמן וא"כ תאמר קודם הזנות נתגרשתי. ולפ"ז הכי נמי גט שזמנו כתוב בו שבת או יוה"כ הוי כמו שזמנו מאוחר וכדתניא בב"ב (דף קע"ו) ופסקו רבינו פכ"ג דמלוה שטר שזמנו כתוב בו בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא שהדבר ידוע הוא שאין כותבין בשבת ולפיכך אחרוהו ע"כ. וא"כ דתלינן שאחרהו הרי יכול לחפות בו על זנות דבת אחותו בבית דין אחר כמו בגט שזמנו מאוחר וא"כ אין להכשיר גט כזה אלא א"כ שלא חתמו בו עדים כלל רק שנתנו לה בעידי מסירה דבכהאי גוונא לא מפסיל משום הזמן שהוא מאוחר ואפי' שהוא מוקדם כשר דאי איכא למיחש שיחפה על זנות דבת אחותו שיילינן לסהדי אימת מטא גיטא לידה וכמש"כ בהגהות [מיימוני] לעיל ולפ"ז על כרחך לא הוה מצי למימר רבינו כאן בשבת או ביוה"כ שחתמו:

ומ"ש רבינו בשגגה פירש הכס"מ דאילו כתב במזיד בשבת או ביוה"כ בפרהסיא היה הגט בטל מן התורה מפני שכתבו מחלל שבת וכו'. וכן פסק הג"ה באה"ע ומשמע דכותב ביוה"כ נמי הוי ככופר בכל התורה כמו מחלל שבת וכ"כ בספר תבואת שור ביו"ד סי' ב'. וראיתי שתמה בעל הפמ"ג על זה בספרו שושנת העמקים כלל כ"ג. דמאי שייטיה דיוה"כ לכאן דבשלמא שבת טעמא כמ"ש רש"י בפ"ק דחולין (דף ה') דהוי כעובד עבודת

גילולים דמעיד עדות שקר. אבל גבי יוה"כ לא שייך זה ולא מצינו דמחלל יוה"כ יהיה מומר לכל התורה. וכתב דאין לומר דטעמא דכותב גט במזיד ביוה"כ פסול משום דחשוד לחמור חשוד לקל ושמא אינו כותב לשמה. הא יוה"כ כרת ואשת איש הוא חנק. וגבי שבת דחייב סקילה וא"כ הוא חמור מאשת איש אפשר דמהאי טעמא אפילו בצנעה פסול דחשוד לקל דלא לשמה. ותירץ דגבי יוה"כ נמי מצינן למימר דפסול מטעם דחשוד הוא לכתוב שלא לשמה דאי משום דאשת איש חמור מיוה"כ מיהו עליו אין איסור אלא דלפני עור דקיל מיוה"כ עכ"ד. ואין דבריו נראין דעל כרחך כל שהאיסור חמור אינו חשוד להכשילו לאחרים דהרי קיי"ל דמותר ליקח ממנו החמור וכמו שפירש רש"י בבכורות (דף ל') וכן משמע ביו"ד סי' קי"ט. ושמע מינה דלא אמרינן דאצלו קל כיון שאינו עובר עליו בעצמו אלא על לפני עור אלא אמרינן דכיון שהוא חמור אף לאחרים לא יכשיל בו. וכהאי גוונא איתא בראש"ש בריש פ"ה דנדרים דיותר ראוי לחוש ולהזהר שלא להכשיל לחבירו מלעשות איסור בעצמו עיי"ש. ובס' פרי תואר הוכיח כן ממ"ש התוס' בחולין גבי מומר אוכל נבילות לתאבון בודק סכין ונותן לו לשחוט דחייש אלפני עור. אלא נראה די"ל דהיינו טעמא דאמרינן דהחשוד על יוה"כ חשוד לכל התורה משום דיוה"כ הוא חמור לאינשי ואפילו משבת מפני שהוא יום כפרה וסליחה. וסברא זו כתבו התוס' בחולין (דף ק"א ע"ב):

[**ועיין** בס' בדק הבית לבעל תורת חיים שהקשה דאמאי נעשה מומר בכתיבת הגט בזדון בשבת לפמ"ש התוס' בחולין גבי שוחט בשבת דלא נעשה מומר בפעם אחד. ותירץ דשאני הכא דקיי"ל דהכותב שני אותיות בשבת חייב וא"כ כשכותב כל הגט במזיד חייב על כל שני אותיות וא"כ לא הוי פעם אחת ע"כ. ועפ"ז יש ליישב מה שהקשה התורת חיים גופיה בחידושיו לסנהדרין (דף ע"א)]:

ומ"ש בעל המגי"ה שבספר משנה למלך שמכאן הוכיח מהר"ש יפה דהלכתא כאביי בההיא פלוגתא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד ועבד דסבר דמהני. מדמכשיר כאן בתוספתא גט שנכתב באיסור בשבת או ביוה"כ. אין זה הוכחה לפי מ"ש בחידושי דאף למ"ד דלא מהני אפשר דמודה דשאני גרושין דמצינו דגלי ביה קרא דמהני באיסור וכדאיתא בשלהי גיטין (דף צ') גבי לא מצא בה לא ערוה ולא דבר ועבר וגירש וכמו שיתבאר לקמן בפרק י' וע"ש:

פרק ו

הלכה ג

[**עיין** במ"ש בעל המגי"ה שבמל"מ דלדברי התוס' שכתבו ביבמות (דף נ"ב) אההיא דאמר ללבלר כתוב גט לאשה דעלמא ולכשאשאנה אגרשנה אינו גט. דטעמא כיון שאין בידו עכשיו לגרשה לא מצי משוי שליח. לפ"ז כל שצוה להם לכותבו ולמוסרו לידו והוא בעצמו יגרשנה שפיר דמי לדעת הפוסקים דסבירא להו דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לה לאו אבעל קאי אלא אסופר וא"כ לא איכפת לן במה שאין בידו עכשיו לגרשה לגבי שליחות דכתיבה. ולא סבירא להו כטעמו של רבינו שכתב בפ"ג דין ו' דמשום הכי אינו גט מפני שלא היתה בת גרושין ממנו כשנכתב גט זה ונמצא שנכתב שלא לשם גרושין דלפ"ז בכל גוונא מיפסל עכ"ד. ונראה דאישתמיט מיניה דברי המרדכי שכתב על דברי התוס' דיבמות הנזכר וז"ל ואע"ג דמשמע בגיטין דלא בעינן שליחות בכתיבת גט אפילו הכי דעת הבעלים בעינן משום דכתיב וכתב לה לשמה וכיון דאין כתיבתו אלא מדעתו הוה להו כשלוחיו לגבי האי מילתא דבעינן דבההיא שעתא מצי כתבי ע"כ. הרי דגם טעם התוס' הוא אף להפוסקים דלא בעי שליחות בכתיבה דאפילו הכי בעינן דבההיא שעתא מצי כתבי ואי לא לא מצי משוי שליח כיון דבעינן דעתו. וא"כ אף לפי טעם זה בכל גוונא מפסיל אפי' כתבו ומסרו לידו וגירשה בעצמו וכדעת רבינו:

ומ"ש בעל מגיה בדין מי שאשתו שוטית גמורה שאינה ראויה להתגרש כגון שמשלחה וחוזרת אם יכול לצוות לסופר שיכתוב לה גט כשתשתפה וכתב דגדולי הדור הסכימו לאיסור מטעמא דכל מידי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח כמ"ש התוס' בפ"ב דנזיר. אך האחרונים באה"ע ריש הלכות גיטין הסכימו להתיר אמנם לא הרגישו מההיא דנזיר. רק בספר בית מאיר הקשה אמה שכתבו דמזכין גט לשוטה הלא בשעת כתיבה אינה ראויה לעשות שליח כיון דעכשיו אינה בת גרושין. ומכל מקום לצוות לכתוב לכשתשתפה יש להתיר לפמ"ש מהרי"ט בחלק ב' לחו"מ סי' כ"ג לדעת הרמב"ם והטור דסבירא להו דלא אמרינן דלא מצי עביד כלל אלא מסתמא אין בדעתו של אדם לשוויה שליח אלא במאי דמצי עביד השתא ואמאי דלא מצי עביד השתא לא אסיק אדעתיה ולא שויה שליח אבל אי פריש בהדיא דמשויהו שליח שפיר דמי אף במילתא דלא מצי עביד השתא אלא א"כ במילתא דלא מצי עביד לגמרי לא מצי עביד שליח אף שיפרש אבל במילתא דאיכא שעתא דמצי עביד מצי משוי שליח נמי השתא אי פריש ובזה נסתלק קושית הגדולים שכתב בעל מגיה]:

פרק ז

הלכה כד

[**אם לא התנה עליה אלא נתן לה גיטה והרי הוא יוצא מתחת ידה אינה צריכה לומר כלום ואע"פ שאין אנו מכירים כתב העדים**. וכ"כ רבינו לקמן בריש פרק י"ב ושם כתב הראב"ד דצריך קיום. ודע שכן כתב עוד רבינו בפ"ו מהל' עבדים ושם האריך בזה הראב"ד ומסיק שאין להתיר איסור אשת איש ועבד בלא קיום ע"ש. ונראה שיש להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאמרינן בפרק בתרא דיבמות (דף ק"כ) אהא דתניא האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה ר' אלעזר אומר הואיל והותרה היא הותרה נמי צרתה. ופריך וליחוש דילמא בגיטא אתאי והאי דקאמרה הכי שמת בעלה לקלקולא לצרתה קמיכוונא כדי שתנשא גם היא ועצמה לא מקלקלא שהרי יש לה גט ומשני אי דאינסיבה לישראל הכי נמי דמודה ר' אלעזר דצרתה אסורה מהאי טעמא דאמרינן דילמא בגיטא אתאי וכו'. והשתא הא בגט באשה הבאה ממדינת הים קאיירי ואי איתא לדברי הראב"ד דאשה המביאה גיטה ממדינת הים צריכה לקיימו אמאי אמרינן דחיישינן דילמא אתאי הא לא הוה לן למיחש להא דמסתמא לא תסמוך על גיטה שהביאה בידה כיון דצריכה לקיימו ושמא לא תוכל לקיימו כשתצטרך להראותו. ונהי דעל כרחין צ"ל דלשמא יבוא הבעל ויערער לומר שלא כתבו לא חיישא דאפשר שאינו חשוד בעיניה שיכחישה בפניה ויאמר שהגט מזוייף הוא אבל מ"מ לא היה לה לסמוך על גיטה ולומר שמת בעלה דהוה לה לחוש דשמא יבואו עדים ויעידו שהבעל חי ולא תמצא עדים לקיים חתימת יד העדים החתומים בגט ונמצא שמקלקלת עצמה במה שאמרה שמת בעלה אי לאו דקושטא דקאמרה. ואע"ג דלדעת רבינו אם נשאת לא תצא משום שלא נאמר בפני נכתב ובפני נחתם ולא נתקיים כל שלא בא הבעל ויערער כמ"ש הב"י בטור אה"ע סי' קמ"ב מ"מ (דמקרי) [הא מיקרי] הגט פסול בכהאי גוונא שצריך לומר בפני נכתב ולא נתקיים לא היתה מביאה עצמה לידי קלקול זה שילעיזו עליה שנשאת בגט פסול. אלא על כרחך מדחיישינן שמא סומכת על גיטה שבידה שמע מינה שאינה צריכה לקיימו עכ"פ כל זמן שאין הבעל מערער]:

פרק ח

הלכה א

[**המגרש על תנאי וכו' לכתחילה לא תנשא עד שיתקיים התנאי ואם נשאת לא תצא**. עיין במה שכתב הכס"מ שהר"ן והתשב"ץ תמהו על רבינו דאמאי לא תצא הא כי אינסבא

קודם שנתקיים התנאי אשת איש הואי ובזנות בא עליה וקיי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. ומ"מ הטור באה"ע סו"ס קמ"ג כתב כרבינו והט"ז שם תירץ דאיירי שניסת בשוגג שהיתה סבורה שיש היתר בתנאי דאם כמו בתנאי דעל מנת ומשום הכי לא נאסרה על הבועל שגם על הבעל לא נאסרה כשלא נתכוונה לאיסור אלא לינשא בהיתר וטעתה בעיקר הדין ע"כ. ולכאורה הוא נגד מ"ש הרשב"א בתשובה הובא באה"ע סו"ס י"ז גבי אשה שנתקדשה וטעתה וסברה שלא נתקדשה ונשאת לאחר תצא מזה ומזה ולא אמרינן דהוי שוגגת משום שטעתה בדין וסברה שמותרת אלא אמרינן דהוה לה למידק. והיאך כתב הט"ז גבי תנאי דאם משום שטעתה לא נאסרה. נראה דשאני הכא דדוקא התם גבי טעות בדין הקידושין לא חשיבא שוגגת דכיון שנתקדשה הוה לה למידק וכיון שלא חשה לדקדק אי הוו קידושין ונשאת קרינן ביה ומעלה בו מעל. דכהאי גוונא כתב מהרי"ק גבי אשה שזינתה וחשבה שאין איסור בדבר דלא חשיבה שוגגת בהכי דמכל מקום היא נתכוונה למעול מעל באישה וקרינן בה ומעלה בו מעל והובא בשלהי אה"ע ובט"ז יו"ד סי' צ"ט והכא נמי כיון דהוה לה למידק אחר הקידושין ולא דקדקה קרינן בה ומעלה בו. משא"כ גבי גרושין כשגירשה בעלה בתנאי דאם וטעתה וסברה שמותרת לינשא מיד כמו בתנאי דעל מנת לא קרינן בה ומעלה בו דלא הוה לה למידק כל כך בזה שהרי כבר התחילו הגרושין משנתן הגט לידה כמ"ש רבינו לקמן בפרק ט' דין ה' ומשום הכי כשטעתה לא קרינן בה שמעלה באישה דקרא לא איירי בכהאי גוונא שאינו אישה כשהיה ולכך לא הוי מעילה במה שלא דקדקה בדין]:

הלכה ו

אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ וכו' לעניין ירושה שאם מתה יירשנה הרי זו ספק מגורשת. וקשה לי הא משמע דלא מבעיא לן בגמרא חוץ מירושתך מהו אי הוי שיור בכריתות הגט ואינה מגורשת רק למאן דאמר דירושת בעל לאשתו הוי מדאורייתא אבל למאן דאמר דאינו מן התורה פשיטא דלא הוי שיור בכריתות הגט כיון דאף בלא גרושין אין יורשה מן התורה ונהי דיורשה מדרבנן לא מצי אתאי תקנתא דרבנן ומפקיע קידושי תורה דשני. וכדאיתא בכמה דוכתין דתקנתא דרבנן לא מפקע איסור תורה בקום ועשה וכדמוכח ביבמות (דף צ') ובנזיר (דף כ"ט) ובמנחות (דף ל"ט) ובנדה (דף מ"ו ע"ב). ושוב ראיתי לבעל פרי חדש בספרו מים חיים שהוכיח מבעיא זו דחוץ מירושתך דקיי"ל ירושת בעל דאורייתא וא"כ קשה דאיך הביא רבינו בעיא זו דלא שייך לפי שיטתו שפסק דירושת הבעל אינו מן התורה כמ"ש בהלכות אישות ובהלכות נחלות. וצ"ל דרבינו סבר כסברת בעל ספר שער המלך דאם מחמת דרבנן הוי שיור תו לא חשיב כריתות מן

התורה וכן להיפך אם מחמת תקנתא דרבנן ליכא שיורא ואיכא כריתות גמורה הוי גט מן התורה דאזלינן בזה בתר תקנתא דרבנן. וע"ש שהביא ראיה לזה [מהסוגיא דהמגרש גבי בעיא דחוץ מזנותיך דסלקא דעתין דמתני' בזנות איירי ואפילו הכי קתני הרי את מותרת לכל אדם אלא לעבד ולעובד אלילים הרי זה גט. הא בעובד אלילים איסור ביאתו בזנות אינו אלא מדרבנן ומדאורייתא שרי והוי שיור [ומ"מ] אזלינן בתר דרבנן דאסור ולא הוי שיור. ודלא כנראה מהמשנה למלך דין י"א דאם מדאורייתא כורת הוי גט מן התורה. והנה המל"מ אזיל לשיטתו שכתב בפ"ז דתרומות דבכמה דוכתי אזלינן בכהאי גוונא בתר דאורייתא ולא אמרינן] דהקפידה תורה על איסור דרבנן. והנה אין דברי המל"מ שם מוכרחים גם סותר דברי עצמו שכתב בהל' נערה כמו שאכתוב שם בהל' תרומות בעזה"ש]:

ונראה שכן הוא דעת רש"י ז"ל שפירש בפ' הזורק (גיטין דף ע"ט) תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה דקידושי שני לא הוו קידושין מן התורה. והקשו עליו התוספות דמן התורה צריכה גט משני שהרי גט גמור היה אותו שגירש בו ראשון ואינו פסול אלא מדרבנן ע"כ. ולכאורה קושיא גדולה היא על פירוש רש"י דכיון דגירש הראשון בגט שאינו פסול כלל מן התורה רק מדרבנן ואיך יפקע קידושי שני. אמנם לפי מ"ש לדעת רבינו אתי שפיר דס"ל דאזלינן בתר תקנתא דרבנן בכהאי גוונא. ואפשר דהיינו משום דאמרינן דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש וכיון שפסלו גט של ראשון ממילא לא תפסי בה קידושין של שני כמו באשת איש:

[**אך** מה שהקשה בספר שער המלך על מ"ש המל"מ גבי תנאי דאם תלכי לבית אביך וכו' למאן דאמר ספק דאורייתא מן התורה לחומרא הכא נמי מספקא לן אי תפיס לשון ראשון או לשון שני והרי היכא דאיכא חזקה לכו"ע בתר חזקה אזלינן והכא נמי איכא חזקה דאיסור דכל זמן שלא נפל או מת היה ודאי אסור וכי נפל או מת מספקא לן ואית לן לומר דאוקמא אחזקת איסור דמעיקרא ובודאי אסור מן התורה. לק"מ דהא גבי ספיקא דדינא ופלוגתא לא אמרינן אוקי אחזקה כמ"ש המל"מ בהל' טומאת צרעת ובהל' עדות. וכן כתבו האחרונים ביו"ד]:

הלכה כד

[**מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שנתקיים התנאי וכו' אם לא נתקיים התנאי ובטל הגט אינה צריכה גט משני**. ובהשגות כתב הראב"ד כמדומה לי שהוא מדמה זה הענין לאשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך ונתקדשה וכו' ואין הנדון דומה לראיה דלעולם אסורה לראשון דמאן מוכח שלא נתקיים התנאי וכו'.

ופירש הלח"מ שכוונת הראב"ד דאע"פ שלא נתקיים התנאי ובטל הגט יש לאוסרה אראשון מפני שהעולם יאמרו שהיו גרושין שסבורין שנתקיים התנאי ונמצא שהוא מחזיר גרושתו משנתקדשה לאחר אבל התם גבי אשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונתקדשה ובא בעלה מותרת לראשון שהרי רואין שבעלה חי ולא ראו גט ודאי יאמרו שמחמת טעות שסברה שמת נתקדשה ואינן כלום. וכן פירש הדרישה הובא בבית שמואל בסי' קמ"ו. ומיהו הב"ש שם תירץ דעת רבינו דמשו"ה אי"צ כאן גט משני ומותרת לחזור לראשון ולא חיישינן שיאמרו שנתקיים התנאי ונתגרשה והוא מחזיר גרושתו משנתקדשה דא"כ עביד איסורא ועל כרחך לא חיישינן להא שיאמרו דעביד איסורא כיון שאינו מוכרח דיש לומר שלא נתקיים התנאי ואינו גט ולא עביד איסורא. ודבריו נראין ליישב דעת רבינו ודלא כבעל המגי"ה הנדפס בספר טורי זהב שהקשה על תירוץ הב"ש דמ"מ תהיה אסורה לראשון שיאמרו שנתקיים התנאי דאי לא היה נתקיים התנאי הרי עבדה איסורא במה שנתקדשה לאחר כל זמן שהיא אגידה בראשון מחמת התנאי ע"כ:

ולק"מ דלא מבעיא בתנאי דעל מנת דקושטא דלא עבדה איסורא כלל במה שנתקדשה קודם שנתקיים התנאי דהא מותרת לינשא לכתחילה כמ"ש בריש פרק זה אלא אפילו בתנאי דאם שאסורה לכתחילה ג"כ אין לחוש לזה שיאמרו דמשום שנתקיים התנאי נתקדשה דא"כ הרי עביד השתא איסורא במה שמחזירה אלא יאמרו שנתקדשה בטעות שטעתה בעיקר הדין שבין תנאי דאם לתנאי דעל מנת וסברה שמותרת לינשא אף קודם שנתקיים התנאי באם כמו בתנאי דעל מנת. וכהאי גוונא כתב הט"ז בסי' קמ"ג הבאתיו לעיל. ולפ"ז שפיר יש לדמות זה הענין לאשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך ונתקדשה בטעות שסברה שמת ואח"כ כשבא מותרת לו דהכל יאמרו שאין קידושי שני קידושין ולא הוי ראשון מחזיר גרושתו וה"נ הכל יאמרו שאין קדושי שני קדושין שמחמת טעות הנזכר נתקדשה שסברה שמותרת ולא הוי מחזיר גרושתו]:

פרק י

הלכה א

המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל וכו' פסולה לכהונה מדבריהן. ועיין בהרב המגיד ולח"מ שנתקשו דמנ"ל לרבינו זה דמפשטא דגמרא משמע דפוסל לכהונה מן התורה דיליף לה מקרא. והנה כבר צידד גם הרשב"א בחידושיו לגיטין (דף פ') לומר כדברי רבינו שאין בגט כזה איסור לכהונה רק מדרבנן.

ויש לי להביא ראיה לדעת רבינו והחידושי רשב"א מהסוגיא דפ"ג דמכות (דף ט"ו) גבי הא דפריך אברייתא דתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו חייב פירוש משום דלאו שנאמר בו לא יוכל לשלחה הוי ניתק לעשה דכתיב ולו תהיה לאשה ואמאי הוי ניתק הא הוי לאו שקדמו עשה ולא הוי ניתק דהרי יכול לקיים העשה קודם שיעבור על לאו. ואיכא למידק דהוה לן לאוקמא ברייתא דאינו חייב דאיירי באונס שגירש על מנת שלא תהא מותרת לכל אדם אלא לפלוני דלא הוי גט ולכך לא חייב דלא עבר על לא יוכל לשלחה דבכהאי גוונא לאו שלוח הוא בישראל ואפילו הכי בכהן חייב דגבייהו הוי שפיר גט ומצאתי שכן כתב גדול אחד בזמנינו. אמנם לפי דברי רבינו והרשב"א ניחא דלא קאמר הכי דבכהאי גוונא לא הוי גט מן התורה אף בכהן ואמאי חייב ועל כרחך איירי בגט גמור וא"כ בישראל נמי לחייב:

הלכה ד

[**כל מי שנשאת בגט בטל נאסרה על שניהם לעולם אע"פ שנבעלה בשגגה כדי שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנשאת**. עיין משנה למלך והנה רבינו ז"ל על כרחך עומד בשיטת הרא"ש ריש פרק י' דיבמות דאינה אסורה לבעלה הראשון אלא כשיש חשש [שיאמרו] שמא גירש הראשון ונשא שני. ומשו"ה כתב הטור אה"ע סי' קנ"ט שאם שמעה שמת בעלה ונתיבמה ואח"כ בא אם היתה נשואת אחיו אינה צריכה גט מהיבם ומותרת לחזור לבעלה דהתם לא שייך לומר דגירשה בעלה ונשאה אחיו דהא הויא גרושת אחיו והכל יודעים שבטעות נתייבמה משום הכי מותרת לבעלה. וא"כ על כרחך לרבינו נמי אינה אסורה לראשון בכהאי גוונא והיינו דלא נקט רבינו לאיסורא רק באחין שקידש אחד אשה והלך ושמע אחיו שמת ויבם את אשתו לקמן בפרק זה דין ח' דהתם היינו טעמא שצריכה גט מהיבם שמא יאמרו תנאי היו בקידושין ולא נתקיים ובדין נשאה זה וכיון שצריכה גט אסורה לחזור לאחיו כמבואר בגמ' ובפוסקים ובטור שם. אבל בנשאת לאחיו דליכא למימר תנאי היו לו בנשואין קושטא דמותרת לראשון כיון דליכא משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה. וזה דלא כמ"ש הבית יוסף בבדק הבית שם והביאו הבית שמואל סי' ט"ו דלרבינו אף בנשאת לאחיו ונתייבמה בטעות אסורה לחזור לראשון וזה אינו. גם מה שדייקו כן מהרי"ף ליתא כמ"ש הקרבן נתנאל. גם המל"מ האריך בחנם לבקש הנפקותא בין טעמו של רבינו ז"ל לטעם הראשונים דאסורה לראשון משום קנסא דהא נפקותא גדולה לענין נשואת אחיו שנתייבמה בטעות]:

הלכה טז

ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון ויתקרב לחליצה. ועיין בלח"מ מה שתמה על רבינו ממ"ש בהל' יבום וחליצה ושם יתבאר בעזה"י:

הלכה כא

ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה. והרב פר"ח באה"ע סי' קי"ט תמה על רבינו שהשמיט הא דאיתא בסוף פרק המגרש (גיטין דף צ') אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו ופירש"י מי כייפינן ליה לאהדורה או לא אמר ליה מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו בעמוד והחזר קאי מכלל דבעלמא מאי דעבד עבד. ולפי מ"ש בעל המגיה שבמשנה למלך לעיל בסוף פ"ג לדעת רבינו דס"ל הלכה כמאן דאמר דכל מקום דאמר רחמנא לא תעביד ועבוד מהני וכ"כ הלח"מ בהלכות בכורות שכן הוא דעת רבינו א"כ אתי שפיר שלא הוצרך רבינו לפי שיטתו לאשמועינן דודאי מהני וא"צ לאהדורה. והא דבעא ר"פ מרבא ופשיט ליה מדגלי רחמנא לא הוצרך כן רק לפי שיטתו של רבא גופיה דסבר בפ"ק דתמורה דבעלמא לא מהני אבל למאי דקיי"ל דמהני בעלמא א"צ למימרא כאן. [ועוד יש ליישב לפי מש"כ בחידושי דרבא נמי לא הוצרך לדרשא מדגלי גבי אונס רק למ"ד דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אבל למאי דקיי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין פשיטא דמהני גרושין באיסור כמו קידושין]. ומכל מקום נראה שרמז זה רבינו בצחות לשונו שכתב לשון ואין ראוי לו. ולשון זה משמע דלא כייפינן למי שעובר על זה וכדמוכח מדברי הרה"מ בריש פרק כ' מהלכות אישות וע"ש:

והנה ראיתי לבעל נודע ביהודה אה"ע סי' פ' ששאל לרבא בתמורה דאי עבד באיסור לא מהני א"כ לבית שמאי כשגירש בלא ערות דבר לא מהני א"כ למה לא מביא זה בברייתא דפ"ק דיבמות גבי לא נמנעו בית שמאי לישא נשים מבית הלל וכו'. ונעלם ממנו סוגיא דסו"פ המגרש שזכרתי דמבואר דגם לרבא מהני:

פרק יא

הלכה כב

המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמשמרת עצמה שלא תתעבר. וכתב הרב המגיד שיש מן הגאונים שפוסקים בזו כר' יהודה דס"ל דצריכה להמתין ולא אמר שמשמרת עצמה שלא תתעבר משום שמהפכת עצמה דאימור שמא לא נתהפכה יפה יפה. ונראה שיש להביא סעד לפסקו של רבינו דלא חייש לשמא לא נתהפכה יפה יפה והוא

מהסוגיא דסוף פרק אלמנה לכהן גדול ביבמות (דף ס"ט ע"ב) דמסיק התם בנשואין חששו לעיבור תוך שלשה חדשים בזנות לא חששו. ופירש רש"י כדקיי"ל אשה מזנה מתהפכת. וכן איתא בירושלמי סוף פ"ג דיבמות רבי בא בשם ר' ירמיה אנוסה אינה צריכה להמתין שלשה חדשים. ולפ"ז משמע דגם נשואה שנאנסה תחת בעלה אינה צריכה להמתין כשידעה מהאונס ונתהפכה כיון דלא חיישינן לשמא לא נתהפכה יפה יפה. וכן כתבו האחרונים באה"ע סי' י"ג אלא שלא זכרו הסוגיא דסו"פ אלמנה שזכרתי:

פרק יג

הלכה טז

אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן החי ויחיה הרי זה מעידים עליו שמת. וכתב הרב המגיד שלא התירוה אלא לאחר י"ב חודש לפי דטריפה אינה חיה י"ב חודש. והכס"מ כתב דיש לגמגם על זה ממה שנתבאר בפרק אלו טריפות דאדם טריפה חי יותר מי"ב חודש. ובאמת בגמרא שם לא נמצא וכמ"ש בעל המגיה וכבר הרגיש בזה התוי"ט ביבמות. ומ"מ אפשר שחיסור לשון נפל בדברי הכס"מ ונתכוון למ"ש המרדכי בהגהות בריש פרק אלו טריפות בשם תוס' שאנץ דטריפה דאדם חי וכן כתבו בפסקי תוס' בסוף זבחים וכן משמע ממ"ש תוס' שם בשם ר"ת ודבריהם הביא ג"כ התוי"ט דר"ת מחלק שם לענין חיות בין בהמה לאדם. ובחנם כתב בספר ברכת הזבח דלא עלה על דעת שום פוסק דאדם טריפה יחיה יותר מי"ב חודש למאן דאמר טריפה אינה חיה. והרי כמה פוסקים סוברים כן ובהלכות איסורי ביאה יתבאר דגם דעת רבינו כן הוא לחלק בין אדם לבהמה בחיות טריפות שניטל הרגל מן הארכובה ולמעלה. ולפ"ז תקשי משם על דברי הרה"מ דנראה מדבריו דגם בטריפות זה דמן הארכובה מהני י"ב חודש. ושוב ראיתי שהקשה כן בספר נחלת עזריאל:

אמנם יש ליישב קושיא זו וגם קושית הכס"מ דנהי דבעלמא טריפה זו חיה באדם הכא שאני דנפל למים וקיי"ל דמיא מרזו מכה וכדאיתא בגמרא. וכך מבואר מדברי הלח"מ שכתב לקמן בדין כ"ב לדעת רבינו שלא זכר דין דמגוייד דסבר דאין מעידין עליו משום דחי ואפי' נחתך בסכין שאינה מלובנת. והא דמעידין כאן בנפל למים הוא מטעם דאמרן. וכן יש לדקדק מדברי הבית שמואל באה"ע סי' י"ז ס"ק צ"ד וצ"ז ע"ש היטב. [וראיתי לבעל המגיה בס' באר יעקב ביו"ד שהקשה מהא דנדה (דף כ"ד) [ד]משמע דאינו חי אף בלא הטפחת מים. ולא דק דנהי דאיכא למאן דאמר שם הכי אבל רבינו הא פסק כמאן דאמר שם דס"ל דיכול לחיות. ועיין מ"ש בזה בהל' איסורי ביאה. גם דברי הצאן קדשים

בסוף זבחים אינם מכוונים שכתב ליישב דברי הכס"מ דאף דבשאר טריפות שוין אדם ובהמה אבל בהך טריפות דנחתך רגליו אמרינן דחי באדם כיון דיכול לכוות ולחיות. וזה אינו כיון דנפל למים אינו חי באדם נמי]:

ויש לי להביא ראיה לזה דעל כרחך הטעם דמעידין כאן לכו"ע הוא משום דמיא מרזו מכה דאל"כ תקשי אף למאן דאמר בעלמא טריפה אינה חיה אמאי מעידין כאן ואמרינן דתנשא לכתחילה לאחר י"ב חודש הא כתבו האחרונים ביו"ד דרק רובא אינן חיין י"ב חודש אבל מיעוט טריפות חיין וגבי איסור דאשת איש קיי"ל דחיישינן למיעוטא וכמ"ש הפוסקים גבי מים שאין להם סוף דרוב אינן נמלטין ואנן חיישינן למיעוט הנמלטין ואע"פ שהוא מיעוט שאינו מצוי ואפילו למיעוט דמיעוט חיישינן וכדמוכח מדברי תוס' בשלהי יבמות (דף קכ"א ע"א) בד"ה ולא היא ע"ש. ושוב מצאתי שהקשה כן בס' לוית חן פרשת נח והניח בקושיא. ומה שתירץ בעל כרתי ופלתי ביו"ד סי' ל"א דגבי עיגונא הולכין אחר רוב חיין הוא תמוה. אך לפי מ"ש אתי שפיר ולק"מ דשאני הכא דאמרינן [מים] מרזו מכה וא"כ כולן אינן חיין:

ומה שהקשה הלח"מ דאמאי סתם רבינו בדין זה דמיא מרזו מכה ולא זכרו בפירוש יש לי לומר דסמך רבינו עצמו בזה על מה שכתב בהלכות איסורי ביאה פי"ד גבי קבלת גר דמשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו והוא מהברייתא דפרק החולץ (יבמות דף מ"ז ע"ב) דתניא נתרפא מטבילין אותו מיד. ודייק התם דנתרפא אין לא נתרפא לא מאי טעמא משום דמיא מרזו מכה. ובזה נסתלק גם כן מה שהקשה הלח"מ דסברא זו דמיא וכו' אינו אלא לאביי בשלהי יבמות (דף ק"י). וכהאי גוונא הקשה בשו"ת נודע ביהודה חלק אה"ע סי' כ"ח. ולפי מש"כ על כרחך אליבא דכו"ע היא וכדמוכח מפרק החולץ. ועל פי זה יש לדחות גם כן מה שכתב בשו"ת נוב"י שם בסי' מ"ח דהרי"ף והרא"ש לא סבירא להו לסברא זו דמיא וכו' מדלא הזכירוה בפ"ב דיבמות. ולפי מה שכתבתי י"ל דסמכו על מה שכתבו בפרק החולץ ההיא דגבי גר וכמו שנתבאר:

ומה שהקשה בעל המגיה כאן על המחלקים בין טריפות דאדם לבהמה מסוגיא דפרק אלו טרפות (חולין דף נ"ז ע"ב) כבר הקשה כן בס' ברכת הזבח ובשו"ת זכרון יוסף וגם בס' א"ב ובביאור הגר"א (יו"ד ל"ג). וכתבתי ליישב בחידושי לחולין בס"ד. וגם מה שהקשה בספר מראות הצובאות מסוגיא דנדה (דף כ"ד) וכתב דמשם מוכח דגם באדם טריפה אינה חיה. והנה כבר הקדימו בזה בס' ברכת הזבח הנזכר. אך בחידושי לחולין כתבתי דאדרבא יש להוכיח משם דנהי דרבי זכאי סבר התם דטריפה אינה חיה נמי באדם מיהו ר' ינאי ור' יוחנן הא פליגי עליה וסברי דחיה והכי ס"ל לרבא התם (דף כ"ג) גבי ושטו

נקוב אמו טמאה לידה. ואיכא למימר דדוקא באדם קסברי דחיה ומודו דבבהמה אינה חיה וכהמסקנא דפסקינן בפרק אלו טריפות (חולין דף נ"ח). ובפרט דבבכורות אמר דרבא גופיה סבר טריפה אינה חיה וכבר הוקשה זה להתוס' בנדה. אך אי נחלק בין אדם לבהמה אתי שפיר. ועוד הבאתי ראיה לזה בחידושי שם דמאן דאמר בנדה דחיה הוא רק באדם דאיירי התם ולא גבי בהמה דהא אליבא דרבי קאי התם ואיהו אמר בפרק אלו טריפות (חולין דף נ"ז ע"ב) סימן לטריפה שלשים יום וכן הוא בתוספתא דחולין. הרי דגבי בהמה סבר טריפה אינה חיה אפילו שלשים יום ואפילו הכי גבי אדם בנדה סברי ר' ינאי ור' יוחנן אליבא דרבי גופיה דטריפה חיה ושמע מינה דסברי לחלק בין אדם לבהמה:

[**וכהאי** גוונא יש ליישב מה שהקשה בקרבן העדה פ"ד דנזיר על רבי [יוסי] ורבי שמעון בתמורה (דף י"א) דסבירא להו טריפה חיה מסוגיא דערכין דמוקי מתניתין דטריפה הוה ליה דבר שהנשמה תלויה בו. ולפי מש"כ לקמ"מ דפלוגתא דתנאי הוא בנדה ובחולין. ועפ"ז יש ליישב ג"כ כל מה שהקשו תוס' על ר"ת בריש פרק אלו טריפות ובפ' הפרה. דהנהו סוגיות כולהו וכן הירושלמי דפ"ד דנזיר אתיין לחד מאן דאמר פ"ג דנדה ולא קיי"ל הכי אלא כמאן דאמר טריפה חיה באדם. דר' יוחנן משום ר' יוסי הכי סבירא ליה וכן ס"ל לרבא התם (דף כ"ג) וכמו שהוכחתי בס"ד. ומשום הכי ס"ל לרבינו ג"כ הכא דאין מעידים אמגוייד ולא משום דאביי מוקי מתניתין דאין מעידים על המגוייד כרבי שמעון בן אלעזר דאמר יכול הוא לכוות ולחיות דהא על כרחין לא קיי"ל כרשב"א בזה דא"כ גבי בהמה נמי נכשיר כדמכשר איהו מהאי טעמא בר"פ אלו טריפות. וכן בעבודה זרה (דף ט"ז) משמע שאין רפואה לשבירה. אלא דטעמא דשאני בין אדם לבהמה. והא דמוקי מתניתין בסכין מלובנת ודברי הכל על כרחך הוא משום דתיתי מתניתין ככו"ע אפי' למאן דאמר דטריפה דאדם אינו חי וכתנא דערכין. אך למאי דקיי"ל דחי אינו צריך. ודלא כמו שנראה מדברי הש"ך ביו"ד סי' ש"ה ס"ק י"א דגבי אדם נמי אמרינן טריפה אינו חיה:

ומיהו לאו כל הטריפות שוין דיש טריפות דאף באדם אינו חי כגון ניטל הכבד ולב כדמוכח בהל' ערכין ודבר זה תלוי באומד הרופאים כמבואר מדבריו פ"ב מהלכות רוצח. אבל מן הארכובה ולמעלה ודאי ס"ל דחי כדמוכח בהל' איסורי ביאה ולכך לא הזכירו שם. וזה דלא כמו שכתבו החכם צבי וקרבן העדה פ"ד דנזיר כמ"ש שם]: